

**Základní kurs
o františkánském
misionářském
charismatu**

**František
z Assisi a
rozhodnutí
pro chudé**

Učební list 19

Impressum

Copyright a vydavatel originálu:

Internationales Leitungsteam des CCFMC
Druhé přepracované vydání podle návrhů
Mezinárodního kongresu CCFMC v Assisi 1994

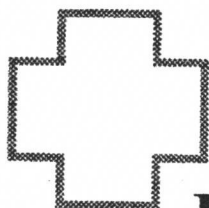
Překlad:

P. Juvenál A. Valíček OFMCap.

Redakce a vydavatelství českého překladu:

alverna,
Praha

Obsah

František z Assisi a rozhodnutí pro chudé

Z pramenů

Důstojnost chudých

A. Úvod

B. Přehled

C. Informace

1. Chudí

- 1.1 Chudoba a chudí na konci 20. století
 - * Společenská, politická a hospodářská rovina
 - * Počet obyvatelstva
 - * Další důsledky chudoby
- 1.2 Chudí ve Starém zákoně
- 1.3 Ježíš a chudí
- 1.4 Chudí ve středověku

2. Rané františkánské hnutí

- 2.1 Společenské a hospodářské skutečnosti ve 13. století
- 2.2 Zkušenosti Františka z Assisi
- 2.3 Zkušenosti Kláry z Assisi
 - * Vztah k chudému Kristu
 - * Výsada chudoby
- 2.4 Františkánské hnutí: Od chudých k chudobě.

3. Souhrnná perspektiva

- 3.1 Společenské stanovisko
- 3.2 Spravedlnost
- 3.3 Pohled chudých
- 3.4 Nový hospodářský pořádek
- 3.5 Nové vykonávání moci

D. Cvičení

E. Použití

F. Literatura

Důstojnost chudých

„Když František viděl chudšího, než byl sám, záviděl mu a začal závodit s touto chudobou, která mu upírala prvenství, a obával se, aby ho ten druhý nepřekonal (2. Cel 83).

Jednou přišel chudý, nemocný muž tam, kde František na apoštolských cestách kázal. Otcí bylo jeho dvojnásobného trápení - totiž chudoby a nemoci - líto, a tak se s druhým rozhovořil o chudobě.

Zatímco on měl s těžce trpícím hluboký soucit, jeho druh řekl: „Bratře, on je opravdu chudý, ale snad není v celém okolí nikdo, kdo by si víc přál bohatství než on.“ Světec ho ihned pokáral. A když bratr přiznal svou vinu, František mu nařídil: „Odlož hábit, jdi za ním, padni před chudým na kolena a přiznej svou vinu! A poprosíš nejen za odpuštění, ale také o jeho modlitbu!“ Bratr uposlechl, dostiučinil a vrátil se. Světec mu pak pravil: „Když vidíš chudého, bratře, vidíš v něm jako v zrcadle našeho Pána a jeho chudou Matku“

(2. Cel 85).

Úvod

A

Aspekty chudoby

Otázka „chudoby“ patří mezi nejdůležitější témata, o něž se během církevních dějin bojovalo, přičemž základem byl život chudého Ježíše a jeho kázání na hoře. To považovali za směrnicí první křesťané, kteří měli společný majetek (Skutky 2 a 4), pouštní otcové, mnišská hnutí, hnutí chudoby a žebravé řády ve 12. a 13. století, charitativní řeholní společenství v 19. století, vývoj katolického sociálního učení za Lva XIII. a konečně biblicky podložené rozhodnutí pro chudé, vycházející z II. vatikánského koncilu. V každé době se setkáváme s křesťany, kteří chtějí následovat Ježíše co nejdůsledněji, což se vždy více méně shoduje s radikální formou dobrovolné chudoby. Musí nám však být jasné, že pod „chudobou“ je možné rozumět různé věci. Na prvním místě je chudoba vynucený stav, trápení, které je třeba překonat.

Je to též dobrovolně zvolený ideál, ctnost, prostředek k dosahování větší osobní svobody, která patří k úsilí o dokonalost.

Jak se mění hospodářská a společenská situace, mění se i chápání tohoto ideálu. Dnes si uvědomujeme, že se tento ideál vykládal většinou bez ohledu na lidi, kteří musí denně žít a trpět v chudobě. Ježíš však se obrací právě k těmto chudým.

Přehled

B

Evangelijní rozhodnutí¹

Tento Učební list má tři části. Všechny pojednávají o chudých, k nimž se František a Klára obrátili.

V první části se zabýváme chudými nejdříve v dnešním světě, potom v Bibli a konečně ve středověkých podmínkách a souvislostech.

¹ Přednostní rozhodnutí pro chudé.

V druhé části nás nejdříve zajímá společenská a hospodářská situace ve 13. století. Na tomto pozadí se pokoušíme pochopit základní zkušenost Františka a Kláry: jejich způsob následování chudého Ježíše a způsob následování Ježíše prvními bratry a sestrami.

V třetí části shrnujeme některé základní perspektivy.

Informace

C

Chudoba

1

Chudoba a chudí koncem 20. století

1.1

- *Společenská, politická a hospodářská rovina*

Ke konci dvacátého století mnohokrát vzrostl počet těch, kdo musí žít ve vynucené chudobě. Zároveň bohatí stále víc bohatnou. Stále se zvětšuje propast mezi průmyslovými národy a zeměmi, které jsou klasifikovány jako země třetí kategorie („Třetí svět“²). Osm nejbohatších průmyslových národů (G 7)³ a podobně i bohatí v tzv. zemích Třetího světa, se natolik soustřeďují na své vlastní zájmy a problémy, že se vůbec neobjevuje výhled na spravedlivé světové hospodářské uspořádání. Příjmy jsou všude nespravedlivě rozděleny.

Nespravedlivé obchodní podmínky mezi Severem a Jihem vedou ke stále se zhoršujícímu zbídačování zemí třetího světa.

Ještě před průmyslovou revolucí okolo roku 1750 byly rozdíly v životní úrovni mezi zeměmi, kterým dnes říkáme rozvinuté a těmi, které označujeme za nerozvinuté, velice nepatrné. O pouhých sto let později se situace silně změnila a propast mezi oběma skupinami zemí se začínala otevírat. Kolem r. 1850 byl v průmyslově rozvinutých zemích příjem na hlavu⁴ od 150 do 170 dolarů. Dnes mají měsíční příjem na osobu

² Toto označení nelze chápat geograficky, ale jako hodnocení hospodářské. Jsou jím míněny hospodářsky méně rozvinuté a nerozvinuté země.

³ Francie, Itálie, Japonsko, Kanada, Německo, Ruská federace, USA, Velká Británie.

⁴ Ukazatel hospodářského rozvoje při srovnávání jednotlivých zemí. Je to podíl čistého příjmu státu, dělený počtem jeho obyvatel.

mezi 6.000 a 32.250 USD, zatímco v nejchudších zemích je to stále kolem 420 USD na hlavu. V roce 1970 byl tento vztah 40:1. Zdůvodňovalo se to mimo jiné dobytím a podřízením cizích zemí evropskými koloniálními velmocemi. Z dějin je známo: peníze přinášejí prostřednictvím úroků další peníze. Proces hromadění kapitálu⁵ se tak až dodnes urychluje. Pomocí kapitálu se dále rozvíjí technologie⁶. Tím se průmyslově nerozvinuté země dostávají ve stále rostoucí míře do závislosti na bohatých zemích a tak se stávají chudými. Vývoj probíhá nerovnoměrně a nespravedlivě, bohatství jedněch jde na úkor chudých.

Jako peníze plodí peníze, tak chudoba plodí chudobu. Podle skandinávského národního ekonoma R. Nurskeho to jinými slovy znamená, že chudí jsou chudí, protože jsou chudí. Jejich příjmy jsou příliš nízké, aby mohli něco uspořit. Proto nemohou ani investovat, to znamená jejich továrny stárnou nebo upadají. To způsobuje, že nemohou dost vyrobit (= produktivita), aby mohly existovat a zajistit si budoucnost. Důsledkem toho jsou nízké mzdy a tak se kruh uzavírá.

Ze „Zprávy o vývoji lidstva 1992“ rozvojového programu Spojených národů (UNDP):

- *** na 20% nejbohatších připadá 82,7% a na
- *** na 20% nejchudších jen 1,4% světových příjmů;
- *** bohaté země disponovaly v r. 1960 příjmy, které byly třicetkrát vyšší, než příjmy chudých zemí, v r. 1990 se tento poměr zdvojnásobil. Bohaté země mají majetek šedesátkrát vyšší, než chudé země.

20% chudého obyvatelstva na světě se podílí

- *** jen na 0,2% půjček od obchodních bank;
- *** na 1,3% mezinárodních investic;
- *** na 1% mezinárodního obchodu;
- *** na 1,4% mezinárodních příjmů.

Chudé země vůbec nemají přístup

- *** k úvěrům: stěží si mohou vypůjčit peníze;
- *** ke kapitálu: nemohou si vytvořit žádný vlastní majetek;
- *** k technice: nemohou rozhodujícím způsobem zlepšit své výrobní postupy.

Severní země mají ve srovnání s rozvojovými zeměmi devětkrát více vědců a technicky vyškoleného personálu a dvacetčtyřikrát investic v oblasti technologie.

Žijeme v nespravedlivém světě. Právo každého člověka na patřičnou výživu, jak ho uvádí článek 25 prohlášení o lidských právech, zůstává teorií. Skutečnost vypadá jinak:

- *** 25% světového obyvatelstva má nadbytek výživy nebo aspoň dostatek;
- *** 15% se stravuje relativně dobře (2500 až 2800 kalorií⁷), ale jejich výživě chybí dostatek živočišných bílkovin;
- *** 20% se nachází na hranici 2500 kal na den a jejich výživa nemá dost živočišných bílkovin;
- *** 30% světového obyvatelstva je podvyživeno;
- *** 10% lidí tohoto světa chronicky trpí hladem.
- *** V Evropě se konzumuje ročně na osobu 70 kg masa, zatímco ve Střední Africe je to pouze 1 kg.
- *** Evropan spotřebuje za rok 100 litrů mléka, zatímco Peruánec jen 10 litrů.

⁵ Hromadění peněz nebo hmotného majetku, jako budov, strojů a půdy, které lze využít k produkci dalšího majetku.

⁶ Poznatky, které lze použít a využívat ve výrobních postupech.

⁷ Jednotka energie, zejména energie tepelné (množství tepla).

Souhrn: 60% světové populace trpí podvýživou různého stupně. Odhaduje se, že roku 1980 zemřelo na podvýživu 16 milionů dětí mladších 5 let.

„Zatímco velká masa lidí postrádá dosud to nejnmutnější, někteří lidé, a to i v zemích méně vyvinutých, žijí v nadbytku nebo plýtvají hodnotami. Přepych a bída jsou vedle sebe. Zatímco hrstka lidí požívá nejširší moci v rozhodování, mnozí téměř úplně postrádají jakoukoli možnost osobní iniciativy a odpovědnosti a žijí často v životních a pracovních podmínkách nedůstojných člověka“ (GS 63).

Bohatí často pohlížejí s obavami na růst chudého obyvatelstva a angažují se v kampaních plánování porodnosti. Nebo také připomínají, že bohatství půdy je omezené. Jenže jediný obyvatel severní Ameriky spotřebuje tolik energie jako

*** 2 Evropané,

*** 55 Indů,

*** 168 Tanzánijců,

*** 900 Nepálců.

70% chudých obyvatel Země spotřebuje:

*** 15% energie,

*** 30% obilí,

*** dostává 18% výnosu z obchodu,

*** vlastní 8% průmyslu,

*** vydávají 6% za zdraví

*** a vlastní 17% vyprodukovaného majetku (= hrubý společenský produkt).

Papež Jan Pavel II. v Kanadě řekl: *„Chudý Jih bude soudit bohatý Sever. A chudí lidé a chudé národy budou soudit ty, kteří zadržují jejich majetek a na úkor ostatních si pro sebe hromadí imperialistický monopol hospodářské a politické převahy“* (z promluvy v Edmontonu 17. září 1984).

Miliarda dětí žije v chudých zemích. Tam

*** každé čtvrté dítě trpí hladem,

*** dvě z pěti dětí nemohou chodit do školy,

*** čtyři z pěti dětí žijí ve venkovských usedlostech, kde není pitná voda,

*** čtyři z pěti dětí nemají žádnou lékařskou péči.

• Počet obyvatel

Podle údajů Spojených národů stoupl počet obyvatel na světě roku 1992 na 5480 milionů. Roku 2000 se odhaduje počet na víc než 6000 milionů. Během tohoto desetiletí se očekává průměrný růst 97 milionů, vůbec nejvyšší v dějinách lidstva. Tento zvětšující se růst obyvatelstva a úbytek bohatství půdy vyústí do ekologické světové katastrofy, pokud se ihned něco nepodnikne. Jedině rovnováha mezi počtem obyvatelstva, spotřebou a rozvojem umožní odstranit chudobu, ohrožující život, a přitom nezničit základy života.

Počet dětí, které neumějí číst a psát (= analfabetů) vzrůstal od roku 1980 do 1988 ročně o 30 milionů. Z 95 milionů dětí, které v zemích Třetího světa docházely v roce 1988 do školy, 25 milionů nepostoupilo do čtvrté třídy, což je 26%. Nejpostiženějšími oblastmi jsou: Latinská Amerika, Karibik a Jižní Asie. Ve stejné době vzrostl počet chudých lidí, žijících pod životním minimem (= absolutně chudí), v Africe ze 166 na 273 miliony, v Asii z 662 na 737 miliony, v Latinské Americe ze 130 na 204 miliony.

„V každém případě musíme pranýřovat hospodářské, finanční a sociální mechanismy, které, třebaže je lidé usměrňují, působí téměř samovolně tak, že upevňují bohatství jedněch a chudobu druhých“ (Jan Pavel II., SRS 16).

Jinými slovy, v současném hospodářském uspořádání, které Latinská Amerika označuje za „bezuzdný kapitalismus“, musí platit účet mizející střední stav a vrstvy s nižšími příjmy.

Vyvolávat souboj mezi tak nerovnými skupinami lidí a oblastmi, by znamenalo totéž, jako připustit boj mezi vlky a ovce. Z každého souboje vycházejí vítězové i poražení. „Svobodné tržní hospodářství“ nutně posiluje a obohacuje ty, kdo mají peníze. Nutně též oslabuje a ochuzuje ještě více ty, kdo mohou spoléhat jen na svou pracovní sílu. Tato nespravedlnost se stala největší výzvou lidstvu. Čím je na světě větší nespravedlnost, tím větší jsou politické a společenské nepokoje. Svět, kde roste luxus a bohatství malého množství, zatímco velká většina upadá do stále větší chudoby a bídy, je světem bez budoucnosti. Takový vývoj dříve nebo později dospěje ke zničujícímu výbuchu.

V Latinské Americe poklesl příjem chudých ve velkoměstech mezi r. 1980 a 1990 o 10%. Zároveň se příjem nejbohatších zvýšil o 15%.

Také „Zpráva o vývoji lidstva 1992“ Organizace spojených národů nám ukazuje svět, ve kterém se stále zvětšuje propast mezi chudými a bohatými. „Propast nerovnosti“ se prohlubuje, jak už jsme viděli, v neposlední řadě stále více z toho důvodu, jak se domníváme, že se prosadil neoliberální hospodářský model (srov. UL 21).

• *Další následky chudoby*

1992 vyzvali latinskoameričtí biskupové v Santo Domingu všechny křesťany kontinentu, aby otázku „chudoby“ chápali komplexněji:

„Mysleme především na všechny trpící: na nemocné, staré, na osamocené, na opuštěné děti. Hleďme také na ty, kdo se stali oběťmi nespravedlnosti: na ty, kdo žijí na okraji společnosti a na ty nejchudší, na obyvatele periferií velkoměst, na domorodce a Afroameričany, na zemědělské dělníky a na všechny, kdo nemají žádnou půdu, na nezaměstnané a lidi bez přístřeší, a konečně na ženy, na jejichž práva se nehledí. Oslovují nás také další formy útlaku: násilí a pornografie, obchod s drogami a narkomanie, terorismus a únosy lidí a další závažné problémy“ (SD 17).

Chudí ve Starém zákoně

1.2

Písmo Sváté je bohatou mozaikou tradic a pojetí víry. Nenajdeme tam jednotnou „teologii chudoby“, zato však zásadní výroky o chudobě. Samotné pojmy, které se užívají pro chudé, ukazují mnohotvárný obraz:

V původním jazyku Bible, v **hebrejštině**, jsou chudí ti:

*** kdo potřebují pomoc;

*** kdo bojují o přežití;

*** jimž chybí to, co je třeba aby vzbuzovali úctu, kteří nejsou ani vznešeného rodu, ani mocní, ani vzdělaní a proto se jimi pohrdá, jsou vykořisťováni a vystaveni nespravedlnosti těch, kdo mají patřičné mocenské prostředky.

Postavení chudých vyjadřují ve Starém zákoně ještě i jiné pojmy. Překlad do řečtiny, Septuaginta, a do latiny, Vulgáta, vedou do jiných kultur. Různé životní situace chudých se zde odrážejí v jiných pojmech.

Řecký překlad Starého zákona nám nabízí tři klíčová slova. Chudí jsou:

- *** ti, kdo musí pracovat, aby žili;
- *** ti, kdo k životu potřebují pomoci druhých;
- *** utlačovaní, které trápí starosti.

V latinském překladu Bible se objevují výrazy, popisující chudé, jako:

- *** ti, kdo málo vyrábějí (egenus);
- *** potřební, kteří nemají žádné bohatství (inops);
- *** tělesně poškození, kteří musejí žebrot (mendicans).

Z teologického pohledu zde rozeznáváme na první pohled dva opačné proudy:

- *** Hmotné bohatství a zdraví jsou jistým znamením Božího požehnání; proto chudoba a nemoc jsou znamením Boží kletby (srov. Lv 25,21; Dt 28,8).

Toto přesvědčení trvá v některých teologiích dodnes. Sociolog Max Weber v tom vidí duchovní základ dějinného úspěchu kapitalismu protestantského rázu.

- *** Proti tomuto pojetí se staví prorocká tradice: Být chudý je vlastnost spravedlivého. Chudí jsou Božími miláčky. Za ně se bezpodmínečně zasazuje.
„*Bude mít soucit s mzným ubožákem, ubohým zachrání život*“ (Ž 72,13);
„*Vykoupi je z útisku a od násilí, jejich krev mu bude drahocenná*“ (Ž 72,14).

Chudí nemohou očekávat pomoc od jiných lidí. Mají jedinou naději: Boha.

V pozdějších spisech Starého zákona a potom také v Novém zákoně se nazývají „anavim Jahve“, Boží chudí (srov. Magnificat a Blahoslavenství).

Podle **pisatele knihy Deuteronomium** vyvolí si Bůh vždy ty nejslabší, poslední, neplodné, bezmocné. „*Dovol, prosím, Panovníku, jak bych mohl Izraele vysvobodit? Můj rod je v Manasesovi nejslabší a já jsem v otcovském domě nejnepatrnější*“ (Sd 6,15).

Prorok Izajáš vyslovuje Jahveho kritiku bohatých: „*Běda těm, kteří připojují dům k domu a slučují pole s polem, takže nezbyvá žádné místo, jako byste jen vy byli usedlíci v zemi*“ (Iz 5,8). Podle Božího plánu nesmí být v Božím lidu chudý člověk. Ve skutečnosti však budou chudí stále, totiž chudí v důsledku hříšných struktur, zchudnutí vlastní vinou a poškození od přírody a ranami osudu. K nim se musíme přibližovat s otevřeným srdcem: „*Potřebný ze země nevymizí. Proto ti přikazují: Ve své zemi ochotně otvírej ruku svému utištěnému a potřebnému bratru*“ (Dt 15,11; srov. Mt 26,11; Mk 14,7; Jan 12,8). Právě tito chudí budou na konci dědit zemi (srov. Mt 5,3). Bůh povyšuje chudé jen proto, že jsou chudí. Proto obracet se k chudým a spravedlnost jsou pro něj důležitější než krásné bohoslužby. Úlohou spravedlivých je: „*Cožpak nemáš lámat svůj chléb hladovému, přijímat do domu utištěné, ty, kdo jsou bez přístřeší? Vidiš-li nahého, obléknout ho, nebýt netečný k vlastní krvi?*“ (Iz 58,7). Žalmy jsou většinou zpěvy chudých, kteří volají a Bůh je vyslyší.

Izrael byl v Ježíšově době kolonií ovládanou Římany, kteří určovali celý společenský a hospodářský život. Existovali vykořisťovatelé a vykořisťování. K tomu přistupovala třídní společnost uvnitř samého židovského národa: Velekněží, rada starších a učitelé zákona na jedné straně, chudí, utiskovaní a nevzdělání, ananvin, na straně druhé. Jim se Ježíš věnoval zcela mimořádně.

Velekněží pocházeli z kněžské šlechty a z bohatých rodin. Byli úředními zástupci náboženství, byli odpovědní za chrám a za bohoslužby. Chrámový kult byl zároveň hospodářským podnikem, který přinášel velekněžím politickou, náboženskou a finanční moc. Např. všichni židé, včetně těch, kteří žili v cizině a jichž bylo hodně, museli po dvanáct let platit roční chrámovou daň, která podle přepočtu na dnešní měnu činila asi dva denní příjmy (srov. Lk 18,12; Mt 23,23). K tomu přidejme obětní dary a almužny bohatých (srov. Mk 7,11; 11,15; 12,41-44; Jan 2,13-22).

Saduceové také pocházeli převážně ze šlechty, někteří dokonce z vyšších kněžských vrstev. Jejich úlohou byl také chrámový kult (viz výše), někteří se však věnovali výkladu Písma. Teologicky byli konzervativní a odmítali víru ve vzkříšení mrtvých, existenci andělů a duchů. Politicky spolupracovali s římskou okupační mocí a měli z toho význačné výhody.

Starší byli laici ze šlechtických rodin a jejich úlohou bylo vést lid.

Učitelé zákona byli rovněž původem laici. Měli trojí úlohu: dále teoreticky rozvíjet a přizpůsobovat časovým okolnostem vyučování Zákona, které se opíralo o Mojžíšův zákon; měli žáky vyučovat Zákonu; měli vyhlašovat právo v soudních jednáních.

Farizeové tvořili největší část učitelů zákona. Jejich název znamená „oddělení“, protože se oddělovali od laiků v jakémsi řeholním svazku. Chtěli brát Mojžíšův zákon velice vážně a zachovávali ho do nejmenších podrobností, až doslovně. Především brali vážně předpisy o čistotě. Přání zůstat „čistí“ je vedlo k tomu, že se vyhýbali stykům s lidmi pochybné pověsti. Chudí byli kvůli své neznalosti Zákona v očích farizeů méněcennými, hříšníky, odpadlíky od víry, bezbožnými (srov. Lk 18,9; Mt 9,10; Lk 15,1-2; Jan 7,49). Přesto měli na lid velký vliv, a to právě tím, že v nich probouzeli pocity viny a méněcennosti. Vytýkalo se jim, že se pod rouškou zbožnosti na úkor prostého lidu obohacovali (srov. Mt 23,25-28; Mk 12,40; Lk 11,39; 16,14). Na rozdíl od saduceů věřili ve vzkříšení.

Zelóti (horlivci) byli politickým osvobozeneckým hnutím. Věřili, že Bůh zasáhne do dějin jen tehdy, když podniknou všechno možné, aby svrhli římskou okupační moc. Prostředkem osvobození by mělo být i násilí a teror. Odmítali sčítání lidu a placení daně a byli velmi oblíbeni u prostého lidu. S odvoláním se na Jubilejní rok (srov. Lv 25) chtěli majetek nově rozdělit a obrovské dluhy odpustit. Na začátku židovské války (65 po Kr.) důsledně ničili věřitelům seznamy dlužníků, aby chudé osvobodili od jha bohatých.

Shrňme to: Lid očekával, že Bůh změní běh dějin a prosadí své Království. Tím by se měl zahájit věk spravedlnosti, míru a blahobytu, jak to předpovídali proroci. Obyvatelé země, pohrdaní a zanedbávaní svými duchovními vůdci, byli dezorientováni. Chudí neměli žádnou naději na lidskou podporu ani prostředky, aby svou situaci sami změnili. V této situaci, kdy chybělo vedení a orientace, vystoupil Ježíš Nazaretský, muž z chudého lidu, z pohrdané Galileje, z Nazaretu, odkud podle mínění vedoucích vrstev z Jeruzaléma, nemohlo pocházet nic dobrého. Ježíš viděl, že tento lid je jako ovce bez pastýře a tak se učinil „dobrým pastýřem“ (Jan 10,11-12; srov. Ez 34,11-31) a chudí a drobní lidé v něj začali skládat naděje.

Lukášovo evangelium klade Marii na rty píseň té naděje, která začíná Ježíšem: Vladař svrhl s trůnu a ponížené povýšil, hladové nasýtil dobrými věcmi a bohaté poslal pryč s prázdnou. Ježíš přichází na svět mimo spořádané domy města v jeskyni, která sloužila za útulek pastýřům a dobytku. Stařec Simeon vidí v Ježíši znamení, které je dané k pádu i k povstání mnohých, k pádu těch, kdo žijí v nádheře a k povstání ponížených. Na počátku svého veřejného působení sám Ježíš vysvětluje smysl svého života: „*Přišel do Nazaretu, kde vyrostl. Podle svého obyčeje vešel v sobotní den do synagogy a povstal, aby četl z Písma. Podali mu knihu proroka Izajáše; otevřel ji a našel místo,*

kde je psáno: „Duch Hospodinův jest nade mnou; proto mne pomazal, abych přinesl chudým radostnou zvěst; poslal mne, abych vyhlásil zajatcům propuštění a slepým navrácení zraku, abych propustil zdeptané na svobodu, abych vyhlásil léto milosti Hospodinovy. Pak zavřel knihu, dal ji sluhovi a posadil se; a oči všech v synagoze byly na něj upřeny. Promluvil k nim: „Dnes se splnilo toto Písmo, které jste právě slyšeli.“ Všichni mu přisvědčovali a divili se slovům milosti, vycházejícím z jeho úst. A říkali: „Což to není syn Josefův?““ (Lk 4,16-22). Co potom Lukáš dále vypráví, je právě to, o čem zde byla řeč: Ježíš se důsledně zasazuje o chudé, slabé, obětované, poškozované. Nakonec za to zaplatí svým životem.

Také ostatní evangelia kreslí přibližně stejný obraz. Ježíše představují jako člověka, který nemá kde složit hlavu, který se důsledně staví na stranu chudých. Kdo ho chce následovat, musí se zřici všech myšlenek na majetek a s ním vyhledávat společenství s chudými (srov. Mk 10). Chudí, plačící, slabí, pronásledovaní a vykořisťovaní mají zakusit a vědět, že „jejich je království nebeské“, útěcha, život, spravedlnost, země i celý svět (srov. Mt 5).

Po Ježíšově smrti a po zkušenosti, že přesto všechno je živý, začínají křesťané uvažovat, co všechno se jim vlastně přihodilo. Zjišťují, že se dá vyprávět a věřit mnohem víc, než jenom jednotlivé příběhy uzdravování a nového života. Věří, že Bůh se zásadně přiklonil k lidem, zvláště k malým a chudým. „Velebím tě, Otče, Pane nebes i země, že jsi tyto věci skryl před moudrými a rozumnými, a zjevil jsi je maličkým“ (Mt 11,25).

Věří a vyznávají, že Ježíš od prvního okamžiku svého narození až po své vydechnutí na kříži demonstruje Boží příklon k chudým. Dokonce mluví o tom, že Bůh se stal člověkem. Ve „vtělení“, v tom, že „se stal člověkem“ se symbolicky dotýkáme všeho, co o Bohu můžeme říci. Bůh se vydává do největších hlubin lidí: mezi nepatrné a chudé, mezi zotročené a odsouzené. Z toho důvodu se bude později mluvit o „přednostním rozhodnutí“ Boha pro chudé. Biblický hymnus proto opěvuje dokonce, že Bůh „zmařil sám sebe“, „vyprázdnil“, ba v Ježíši „se zničil“. Recké slovo „kenosis“ nedovedeme ani přiměřeně přeložit. Rozhodně to však má znamenat, že Bůh se lidem zcela daroval a jen tak zůstává sám sebou. V uvedeném hymnu slyšíme doslova: „Způsobem bytí byl roven Bohu, a přece na své rovnosti nelpěl, nýbrž sám sebe zmařil, vzal na sebe způsob služebníka, stal se jedním z lidí. A v podobě člověka se ponižil, v poslušnosti podstoupil i smrt, a to smrt na kříži“ (Flp 2,6n).

Chudí ve středověku

1.4

Má-li církev ve šlépějích Ježíšových být církví chudých, musí brát ohled na různé společenské souvislosti. Abychom pochopili, v jakých souvislostech viděl chudobu středověký člověk, a tedy také svatý František z Assisi, musíme rozlišovat tyto věci: Chudoba se jeví často jako protiklad „rytířství“ nebo „vojenského stavu“ (= bellatores). Chudí, na jejichž straně stojí Bůh a také František, jsou ti, kdo nemají zbraně, a jako bezbranní stojí proti vojenské moci a často jsou její obětí.

*** Chudoba vystupuje jako protiklad „bohatství“. Právě doba, v níž žil František, je formována tímto protikladem. Revoluce obchodu vytlačila největší část obyvatelstva na okraj, do chudoby a bídy. Chudí, při nichž stojí Bůh, a také František, jsou ti, které

poškozuje moc peněz a hospodářské zájmy a kteří jsou až příliš ochotně obětováni investicím, rozvoji a kapitálu.

*** Chudobu musíme vidět jako protiklad „moci“. Chudí, na jejichž straně stojí Bůh a také František, jsou tedy ti, kteří nesmějí nic říci a kteří jsou vyloučeni z rozhodovacích procesů; ti, kteří stojí bezmocně před tím, jak se s nimi nakládá.

*** Chudoba je protiklad „měšťanstva“. Chudí, při nichž stojí Bůh a také František, jsou cizinci, zahraniční dělníci, kteří mají jen tolik práv, kolik jim přiznají, které zavolají, když je potřebují a propustí, když jsou nadbyteční.

*** Chudoba je protikladem „aristokracie“. Dnes tato kategorie už téměř ani neexistuje, má však přece určitý význam. Chudí, při nichž stojí Bůh a také František, jsou pak ti, kteří jsou bez jména a vážnosti: nižší vrstvy obyvatelstva, nevzdělání, kriminálníci, prostitutky.

*** Chudoba má též určitý vztah k oblasti „zdraví“. Chudí, při nichž stojí Bůh a také František jsou nemocní duchovně, duševně a tělesně.

*** Konečně je zřejmá souvislost mezi chudobou a těmi, kteří „žijí v manželství“, případně „mají dobré rodiče“. Chudí, při nichž stojí Bůh a také František jsou ti, kdo jsou bez společenské opory, lidé bez vzájemných vztahů a nemilovaní: ovdovělí, rozvedení, osiřelí, ti, kdo ze sociálních důvodů nemohou vstoupit do manželství ... Tyto protikladné dvojice, a ještě i další, musíme chápat jako provokace, výzvy pro celou církev, především pro františkánské hnutí. Vždyť právě odtud zaznívá volání po mnoha způsobech vydávání svědectví v životě mezi chudými tohoto světa. Rozhodně musíme zdůraznit: Mimo chudobu není církev (= „extra paupertatem nulla ecclesia“).

Rané františkánské hnutí

2

Společenské a hospodářské podmínky v 13. století

2.1

V druhé polovině 12. století začíná období, které označujeme jako raný kapitalismus. Nepřetržitě roste obchod i průmysl. Vznikají nová města a šíří se smýšlení rostoucího měšťanstva. Hromadění peněz umožňuje jistý druh průmyslu. Už v 13. století se dají zjistit jevy, typické pro Evropu 19. století a pro současnost zemí Jihu: potřeba pojištění, možnost lepší práce, naděje na vyšší životní úroveň, více kultury přitahují lidi do měst, což vede k útěku z venkova. Tyto naděje provází většinou hořké zklamání a stávají se příčinou vzniku známých městských bídných periferií s chudičským obyvatelstvem (až 80% celkového počtu městského obyvatelstva). Tato situace otřásla svědomím jednotlivých mužů a žen, kteří (jako František a Klára) pocházeli z bohatých a mocných rodin, a vedla k různým hnutím chudoby. Kladli si otázku, jak mohou být za těchto změněných hospodářských podmínek křesťany a nezávisle na sobě objevovali příběh

bezvýsledného povolání jednoho bohatého mládence (srov. Mk 10). Povolání k apoštolskému životu, tj. k životu podle vzoru toulavých kazatelů kolem Ježíše, pro ně bylo rozhodujícím podnětem a zároveň kritikou církve.

Vedoucí vrstvy církve a společnosti nebyly dost předvídaté ani politicky schopné tuto změnu pochopit. Ti kdo se nějakým způsobem k některému protestnímu hnutí připojili, byli nejdříve považováni za kacíře a jako takové pronásledováni.

Zkušenost Františka z Assisi

2.2

Za zcela chudého považoval František malomocného. V malomocném jakoby se shromáždilo všechno, co napadá a rozkládá tělo i duši. Jak říká František, sám Pán ho uvedl mezi malomocné a tato událost úplně změnila jeho život (srov. ZFr 1).

Ve františkánském hnutí chudoby nacházíme lidi všech tříd a společenských stupňů: bohatý obchodník František z Assisi, Bernard a Klára ze šlechtických rodin, bratr Silvestr byl kněz, Pacifik byl chudý a pohrdaný kejklíř, Jiljí byl sedlák, který neuměl ani číst ani psát ... Chtěli sdílet život a chudobu lidí bezbranných, bez všech výsad.

Bratři „*at' se radují, když se stýkají s obyčejnými lidmi, kterými ostatní pohrdají, s chudými a slabými, s nemocnými, malomocnými a s žebráky na cestách*“ (NR 9).

Výrazem toho je název „Menší bratři“ (minores), který dal svému společenství.

Známe mnoho příběhů, prozrazujících cit sv. Františka pro spravedlnost a jeho solidaritu s chudými, např. tento: „*Světec řekl spolubratrovi: ‚Bratře sluší se, abychom tento plášť vrátili tomuto chudému, jemuž patří. My jsme jej dostali půjčený, dokud nenajdeme chudšího‘. Bratr uvažoval, jak nutně nemocný otec plášť potřebuje a tvrdošjně se tomu bránil. Namítal, že otec bez ohledu na sebe pečuje o druhého. Světec mu odpověděl: ‚Bratře nechci být zlodějem; pokládal bych si to za krádež, kdybychom jej nedali potřebnějšímu.‘“ (2 Cel 87).*

V centru zkušeností Františka z Assisi stojí Kristus z evangelií, jehož stopy a učení objevuje a v nichž je nutno bez výhrad jít. Ježíše nevidí příliš jako divotvůrce a mocného kazatele, nýbrž jako chudého Krista: bez majetku, nahého v jeslích a nahého na kříži. Z tohoto hlediska vidí František svět, lidi a Boha. Nepotřebuje výklady teologů, aby objevoval Krista evangelií.

Konflikt s církví je tedy nevyhnutelný. Mnohá středověká hnutí chudoby nezvládnou napětí mezi radikálně chápaným evangeliem a institucí církve a vždy znovu to vede k rozchodu s církví. František se tomu vyhne tím, že si vyžádá kardinála protektora⁸, který chrání bratry navenek i uvnitř (srov. PŘ 12).

Žebrání není pro bratry cvičením v pokoře, ale nutností. Je to důsledek rozhodnutí být chudými a malými. Chudí a malí zažívají, že nedostanou výplatu. „*A když za práci nedostaneme mzdu, obrátíme se ke stolu Páně a budeme prosit o almužný dům od domu*“ (ZFr 5).

V poustevnách chtěl František, aby si bratři ze solidarity s chudými vyžebrávali jídlo od vlastních bratří (srov. Poust).

Zahanbující zkušenost muset žebrat vykládá František pozitivně poukazem na Krista a Marii, kteří byli chudí a zažili stejný úděl (srov. NR 9).

⁸ církví určený kardinál, který se stará o záležitosti řádu

* *Vztah k chudému Kristu*

Klára jde tak jako František ve stopách evangelia. Její postoj se zakládá na hlubokém údivu, obdivném mlčení, na citově prožívaném rozjímání té skutečnosti víry, že se Bůh zjevil tak neuvěřitelným způsobem: stává se člověkem, tělem, chudým. To je ústřední bod františkánského a klarisského charismatu:

*V tomto zrcadle pak skví se
blahoslavená chudoba,
svatá pokora a nevýslovná láska,
jak to budeš moci s Boží milostí
pozorovat po celém zrcadle.*

*Přístup a viz v tomto zrcadle
nejprve chudobu toho,
jenž leží v jeslích,
zavinutý v plénky.
Podivuhodná pokoro!
Úžasná chudobo!
Král andělů
a Pán nebe i země
leží v jeslích!*

*Ve středu zrcadla viz
aspoň pokoru
a blahoslavenou chudobu,
nesčíslné práce a námahy,
jež vytrpěl,
aby vykoupil lidstvo.*

*Na konci zrcadla
pak s úžasem pohleď
na nevýslovnou lásku,
s níž se rozhodl trpět
na dřevě kříže,
a zemřít
nejpotupnější smrtí.*

*Toto zrcadlo,
zavěšené na dřevě kříže,
napomínalo kolemjdoucí:
„Vy všichni,
kteří jdete cestou,
pozorujte a vizte,
je-li bolest
jako bolest moje!“
Odpovězme mu,
když na nás volá a lká,
jedním hlasem a jedním duchem:
„Budu si tě ustavičně připomínat,
můj duch bude chřadnout ve mně“
(4. An 2903-2906).*

Tyto věty připomínají vánoční zbožnost sv. Františka. Klára přijala „Františkova doporučení za svá“ a „přijala ho po Bohu za vůdce na své cestě“. Ve své Řeholi proto přijímá odkaz, který František pro sestry napsal: „*Já, maličký bratr František, chci následovat život a chudobu našeho nejvyššího Pána Ježíše Krista i jeho nejsvětější Matky a chci v ní vytrvat až do konce. A prosím vás, moje paní, a radím vám, abyste v této chudobě stále žily přesvatým životem. A chraňte se velmi bedlivě, abyste se něčím poučováním nebo radou nikdy od ní neodvrátily*“ (ŘehKl VI., 3). Podle vlastních slov Kláry napsal František tento odkaz z toho důvodu, „*abychom se ani my, ani ty sestry, které přijdou po nás, neuchylovali od přesvaté chudoby, kterou jsme slíbily*“ (ŘehKl VI., 3).

Klára miluje chudobu z jediného důvodu: zjišťuje, že chudobu miluje Ježíš Kristus. Klára nevytváří žádnou teologii ctností: její náboženství nespočívá na abstraktním učení; je to svou podstatou živý vztah. Chudoba a láska mají pro ni jednu tvář: Ježíše Krista, chudého a ukřižovaného, „svatou chudobu“. Klára vyzývá k tomu, hledět s vírou

a láskou na Ježíše Krista, objevovat v něm závazný příklad dokonalosti, následovat jeho příklad.

Tato chudoba je skutečná, základní, nemůže se jí zřici, je zakotvena v životě. Se svými sestrami se staví na úroveň chudého lidu. To pro ně znamená nejprve těžkou práci, nejistotu, strádání, ponížení ..., potom však svobodu a vnitřní naplnění.

* *Výsada chudoby*

.....

Pevná vůle být chudá je konečně také Klářiným důvodem, aby si na církvi vybojovala zvláštní výsadu: smět být chudou, tj. být bez majetku, výsadu žít bez výsad. Sestry měly strach, aby samy v té věci nezakolísaly nebo nebyly zvenku donuceny svou radikální chudobu zradit. „*Poněvadž chtěla, aby její řád nesl čestný název chudoby, vyprosila si od papeže Inocence III., blahé paměti, výsadu chudoby. Tento velkorysý muž se zaradoval z tak žhavé horlivosti panny a řekl, že její přání je zcela ojedinělé, neboť ještě nikdo od Apoštolského stolce podobnou výsadu nežádal. Aby neobyčejné prosbě vyšel vstříc neobyčejnou přízní, vlastnoručně s velkou radostí napsal první návrh výsady*“ (KIC 14).

Inocenc III., politicky nejmocnější papež v dějinách, pochopil, že zřeknutí se všeho majetku bylo pro Františka a Kláru podstatným rysem následování Krista.

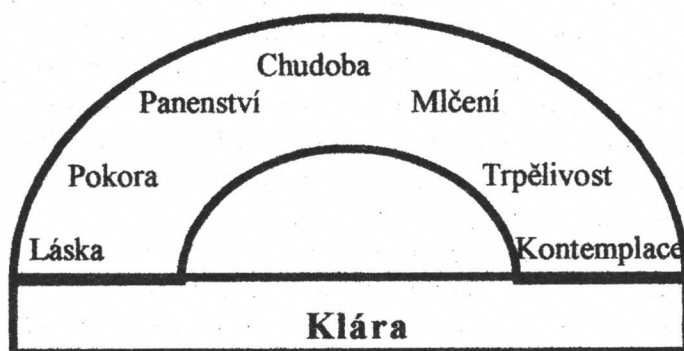
V roce 1228 si Klára dává toto „*privilegium chudoby*“ potvrdit Řehořem IX.: „*Pan papež Řehoř blahé paměti, muž stejně hodný papežského trůnu jako úctyhodný zásluhami, ještě vroucněji světici otcovsky miloval. Když jí domlouval, aby s ohledem na dobu a nebezpečí světa svolila vlastnit aspoň nějaké pozemky, které jí sám velkodušně nabízel, odmítla co nejrozhodněji a nedala se k tomu žádným způsobem pohnout. Tu jí papež odvětil, 'Bojiš-li se pro slib, tak tě slibu zprošťujeme'. Ona však řekla: 'Svatý otče, navěky žádným způsobem nechci být zproštěna od následování Krista'*“ (KIC 14).

Stojíme zde před konfliktem: Dvě osoby si protřečí. Klára nemůže popřít, co v ní Bůh probouzí, co od ní žádá a očekává. Papež zastupuje rozum a nutné právní a hmotné zabezpečení jednoho společenství. Zde se ukazuje napětí mezi ztotožněním evangelia a chudoby, jak je uplatňuje Klára a mezi tradiční představou církve o následování.

Nejvyšší autorita papeže nepostačí, aby umlčela hlas Klářina srdce. Toto zápolení s papežem bude Kláru provázet až do konce jejího života. Roku 1230 si vynutí hladovkou odvolání jednoho papežského zákona. Roku 1235 nachází spolubojovnici v Anežce České. Kvůli vlastnímu charismatu vyvíjejí tvrdošíjný odpor. Konečně píše Klára vlastní Řeholi, kde je nemajetnost pevně stanovena. Tím, že Inocenc IV schvaluje tuto řeholi (1253) se papež sklání před Klářinou vůlí.

Klářina chudoba vede ke svobodě. „*Blaze chudým v duchu, neboť jejich je království nebeské*“ (Mt 5,3). Tato slova znamenají plnost, kterou dostává ten, kdo nic nemá, klidnou a pokojnou blaženost toho, kdo pochopil pravdu Ježíšova království. „*Věřím totiž pevně, že je vám známo, že nebeské království je přislíbeno a udělováno od Pána jen chudým, neboť kdo přilne k věcem tohoto světa, ztrácí ovoce lásky. Nemůže sloužit Bohu a mamomu: buď bude jednoho milovat a druhého nenávidět, nebo bude jednomu sloužit a druhým pohrdat*“ (1. An 2867).

František vyhledává konkrétní solidaritu s chudými. Jen zřídka mluví o ctnosti „chudoby“. Klára se však ve svém každodenním životě méně setkává s chudými, často používá abstraktní výraz „chudoba“. Již u ní máme dojem, že od chudých přechází k chudobě a dělá z ní jakousi osobu. S obdivem ji proto oslovuje: „Ó, blažená chudobo.“ O chudobě rozjímá, opěvuje jí, oslavuje, vyvyšuje až do nebe.

Tento vývoj je zřejmý i u Tomáše z Celana. Když ještě za života sv. Kláry (1225) popisuje její společenství, mluví o duchovní budově, v níž úlohu klenebního kamene zastává chudoba. Základními kameny jsou sourozencká láska a kontemplativní příklon k Bohu, na tom budují pokoru a trpělivost a pak panenství a mlčení. Všechno drží pohromadě chudoba (srov. 1. Cel 19).

V druhém životopise vkládá Tomáš z Celana Františkovi do úst tuto větu: „*Bůh má zalíbení v chudobě, nejvíc však v dobrovolné chudobě žebráka. Já mám královskou hodnost a neobyčejné šlechtictví, když následuji toho Pána, který - ačkoli byl bohatý - stal se pro nás na tomto světě chudým*“ (2. Cel 73). Postupně a stále víc se o chudobě zpívá jako o ideálu, který s chudobou chudých nebude mít brzy nic společného. Pro Tomáše z Celana to ještě neplatí. Chudoba zůstává jak konkrétní tak i radikální. Chudoba sv. Františka dává podnět k tvrdé kritice církevních duchovních: „*Proč bys dychtil po příjmech, kleriku? Ať chceš nebo nechceš, zítra poznáš, že František byl bohatý, až jako příjem dostaneš do rukou peklo*“ (2. Cel 84).

Takové věty, více mimochodem než přímo, ukazují na počátek střetnutí s církví. Světští duchovní stále víc pozorují, že se jejich kostely vyprazdňují. Lidé chodí hromadně na bohoslužby k žebravým řádům. Hlavním důvodem je, že tito mniši mají blíž k nízkým vrstvám a jsou chudí. V důsledku toho se objevuje závist a žárlivost a tím i závažné konflikty mezi žebravými řády a světským klérem.

Dříve, než se tomu budeme blíže věnovat, musíme uvést ještě jinou událost. Ve 12. století měl Jáchym z Fiore velkou vizi: vidí dobu Ducha Svatého, která je již za dveřmi: církev, která bude chudá a bude hluboko zakořeněna v Bohu, kontemplativní církev chudých. Tato církev ohlásí vznik dvou nových řádů. V letech, kdy Tomáš z Celana předložil svůj druhý životopis svatého Františka, začínají někteří františkáni a dominikáni Jáchymovu vizi vztahovat na sebe. Pro svou radikální chudobu a svůj kontemplativní způsob života se považují za proroky nové církve. Jeden z nich, bratr Gerhard ze Santo Nino píše knihu s názvem: „*Věčné evangelium*“, v níž rozšiřuje a částečně zkresluje učení Jáchyma z Fiore. Církev knihu, která měla zřejmě velký ohlas, ihned odsuzuje jako nebezpečnou a nechává ji spálit.

S takovými představami se žebravé řády tím více dostávají pod palbu kléru. Ve františkánských a dominikánských komunitách se šíří virus, který bude působit po celá staletí. Mluvčí kléru, profesori teologie na pařížské univerzitě, vytahují nejtěžší zbraně, které mají k dispozici: váhu tradice, trvajících dvanáct set let a platné církevní právo. Dokazují, že žebravé řády nemají v církvi žádné oprávnění. Majetek nejenže je pro každé společenství bezpodmínečně potřebný, nýbrž je též vlastně předpokladem možnosti vykonávat povolání duchovního pastýře. Protože františkáni a dominikáni nemají žádná „obročí“, tedy ani zajištěný život, nesmějí ani udělovat svátosti, ani kázat, ani slavit Eucharistii. Profesori tvrdí, že je to prohřešek proti celé právní a věroučné tradici církve. Z hlediska tehdejšího církevního práva měli pravdu. Čistě z hlediska tehdejší oficiální věrouky se jejich názory musely považovat za závazné.

Alespoň společenství jdoucí ve šlépějích sv. Františka a sv. Kláry měly opravdu slabý právní základ: mohly existovat jen díky papežské výsadě. Ale také duchovní správa, kolem níž se vlastně celý spor točil, byla oblastí, která patřila výlučně světskému kléru. Řeholníci byli připouštěni k pastoraci jen na omezenou dobu a pro jasně určené jednotlivé úlohy. V tomto „Pařížském sporu o žebravé řády“, jak se tomuto boji říkalo, vystupovali na straně řádů největší teologové té doby: Tomáš Akvinský, Bonaventura, Johannes Pecham a mnozí jiní. Ti všichni vydali knihy na „obhajobu chudých“, to jest nových řádů, které kladly chudobu do středu svého způsobu života. Takové nebo podobné byly názvy knih, které v krátké době napsali. Bonaventura nadto napsal nový životopis svatého Františka, aby zamezil myšlenkám Jáchyma z Fiore a zachránil františkánský řád jako řád církevní. Právní spor se světským klérem je rozhodnut ve prospěch žebravých řádů, a sice ne silnějšími argumenty, ale mocenským výrokiem papeže: tato „novota“, totiž dosud nevidaná spojení chudoby a pastorace, se neprotiví evangelium ani věroučné tradici církve; on, papež má plnou moc pověřit pastoraci všechny, jak sám rozhodne. Proto poručí, že všechny knihy pařížských profesorů musejí být spáleny. Teologové žebravých řádů děkují papeži ostatně tím, že teologicky zdůvodňují a upevňují jeho „všeobecný primát“⁹. Vedlejším produktem těchto teologických hádek je rostoucí důraz na chudobu. Stává se stále víc ústředním pojmem v teologii, první a nejdůležitější ctností v celém systému ctností. Časem se z ní stává jakási „osoba“.

Své místo zde má „Smlouva svatého Františka s Paní chudobou“, Sacrum Commercium. Po dlouhou dobu se toto nádherné dílo kladlo již do let těsně po smrti svatého Františka. Je však mnohem pravděpodobnější, že má „pevné životní místo“ v ožehavých diskusích se světským klérem. Autorem je některý velký teolog, pravděpodobně Johannes Pecham.

Již v samotném názvu je obsažena teologie: Chudoba je „Paní“, vysoce postavená dáma, kterou svatý František uctívá a s ní uzavírá smlouvu. Tuto smlouvu ovšem nelze chápat podle obsahu jako smlouvu manželskou, ale jako „smlouvu spásy“. Chudoba není jeho nevěstou, nýbrž nevěstou Pána Ježíše Krista. Někdo již také řekl, že „Paní chudoba“ je „Ježíšova ženská tvář“.

Dílo vypráví příběh svatého Františka a jeho druhů: vystupují na vysokou horu. Nahoře je očekává Paní chudoba, aby s nimi uzavřela věčnou smlouvu spásy. Předtím vypráví chudoba svůj životní příběh od Adama a Evy až do Františkovy doby. Dokud ještě byli nazí, byla s lidmi. Ještě se nic neuklínilo mezi lidi a Boha, protože chudoba jako úplná odkázanost na Boha byla člověku vlastní. Potom však člověk vztah k Bohu zradil, bezprostřední vztah k Bohu byl zlovolně porušen a musel se obléci do šatů. Od té doby se chudobou pohrdalo a zapomínalo se na ni, dokud se jí Ježíš neujal a „neoženil“ se s ní.

⁹ Výlučná plná moc papeže zastupovat na zemi Boha.

V nahotě Ukřižovaného bylo opět obnoveno Boží vlastnictví, odkázanost na Boha a bezprostřední vztah k Bohu. Od té doby je chudoba nutná ke spáse. Bez chudoby není spásy! Bez chudoby nemůžeme být spojeni s Bohem ani s Kristem. „Paní chudoba“ pak pokračuje ve vyprávění svého příběhu: v církvi se na ni brzo zapomnělo až do této doby, kdy přichází František a jeho bratři, aby obnovili smlouvu spásy.

V pozdější době se tento mystický vztah k „Paní chudobě“ začne vyjadřovat ještě jinak: Z „Paní“ se stane „Nevěsta“ s níž se František zasnubuje. Zde si zaslouží pozornost obraz, který Giottův žák „Maestro delle Vele“ namaloval v dolním kostele S. Františka v Assisi: František se zasnubuje se svou nevěstou, oblečenou v chudém šatě, lidé po ní házejí kameny, pohrdají jí, ale přesto za ní stojí sezdávající kněz Ježíš Kristus, který smlouvě na život žehná. Přes svoji působivost nevyjadřuje obraz chudobu jako Paní tolik, jako Sacrum Commercium.

Jak je Sacrum Commercium něco nádherného jako literární dílo a jak je jeho myšlenkový obsah vynikající v „personifikaci“ chudoby, tak je s ním přece spojen osudový vývoj, kterým trpíme ještě i my dnes: mluvíme krásně o chudobě a zapomínáme, co to v konkrétním životě znamená; budujeme celé myšlenkové stavby, pohybujeme se v krásných teoriích a vzdalujeme se od těch, pro něž chudoba znamená bídu a nedostatek. Nelze se proto divit, že ve františkánském hnutí povstávají vždy znovu sestry a bratři a litují původní chudoby mezi chudými! Františkánské hnutí prožívá jednu reformu za druhou a musí vydržet mnohou drásavou zkoušku, nemají-li se chudí pod krásnými teoriemi ztratit.

Na začátku 15. století se opět dostávají silné spory s církví. Františkáni se uchylují k právníckému rozlišování: vlastnit a užívat. Mnohé věci můžeme mít k prostému užívání a přitom je podle práva nevlastnit. Z právníckého pohledu je takové rozlišení v pořádku, ale v praktickém životě je nebezpečí, že zradíme chudobu chudých. Hromadíme dům na dům, knihu na knihu, věc na věc. Vlastně máme všechno, jsme „vlastníky“, ale ne ve skutečnosti, když to jenom užíváme. Velká nečestnost slaví vítězství.

Na druhé straně stojí církev, chápána jako majitelka mnoha statků. Církev byla bohatá. Proto ji františkáni napadali s konstatováním: nejen křesťan, ale ani církev nesmí mít majetek, protože Ježíš sám neměl žádné „dominium“, žádný majetek. To však církev nemohla připustit, protože by to byl konec církve jako instituce. Proto papež odsoudil tento názor františkánů, pokud se vztahoval na Ježíše a na církev. Ale ani sami františkáni však nemohli - po tomto papežském rozhodnutí - toto rozlišování mezi užíváním a vlastnictvím jen tak beze všeho používat. Opět vidíme, jak určitý ideál může podlehnout ideologii a jak se může chudoba oddálit od chudých.

Přesto všechno však můžeme trvat na to, že František a Klára chápali úplnou bezmajetnost jako střed svého způsobu života. František vidí v přivlastňování si majetku základní zlo lidských dějin, jako naprostý hřích, který se od Adama a Evy stále znovu dědí. Spása a záchrana světa je v „odvlastnění“, v zřeknutí se každého chování, které je určováno vůlí mít, vlastnit, přivlastňovat si (srov. Nap 2). Lidé, kteří se připojili k Františkovi a Kláře, se nesmějí stavět na stranu majetku a nesmějí se sami považovat za vlastníky.

Společenské stanovisko

3.1

Po Františkovi se objevuje nový způsob čtení evangelia, poté, kdy došlo ke změně společenského stanoviska. Věci, dokonce celý život, se objeví v novém světle. Setkání s malomocnými staví ve Františkovi všechno na hlavu: jeho pohled na svět se z hlediska „*nových znamení nebe a země, která jsou velká a vznešená u Pána*“ (1. a 2. Lk) mění ve prospěch těch, jimiž lidé pohrdají, kteří jsou bezvýznamní a malí.

U Františka se projevuje něco, co má zásadní charakter: pro výklad skutečnosti je rozhodující sociální stanovisko. „*Jedna z nejdůležitějších otázek, kterou si historikové kladou u historické svědecké zprávy, je sociální stanovisko svědka. Dějiny čtou, vykládají a píší lidé, kteří mají vzdělání, peníze a moc. Podobně je tomu s texty, které pojednávají o chudobě - píšou o ní bohatí. Ve středověkých spisech se otázka chudoby vyskytuje často. Autory těchto textů jsou klerikové. Klérus však tehdy netvořil jedolitou sociální vrstvu. U takových spisů je důležité objevit, jaké místo pisatelé v církvi a společnosti zaujímali a jaké ideové cíle sledovali*“ (J.C.Schmitt).

Uvažovat františkánsky o jakékoliv otázce teologického, duchovního, ekonomického, politického nebo i mystického obsahu znamená rozmýšlet a jednat z pohledu těch prohrávajících. Toto františkánské myšlení přikazuje jinou podobu jednání a psaní dějin. Naše myšlení musí vycházet zdola, od zotročeného tvora, od chudých a malých, které má Ježíš rád.

Spravedlnost

3.2

František klade svůj postoj chudoby do vztahu se spravedlností. Františkánské hnutí chce přijmout Boží alternativu: svět, společnost, církvev, hospodářství má být uveden do souladu s původním Božím plánem.

Kdo se odvolává na Boží spravedlnost, vytváří síť vztahů, jimiž se obnovuje rovnováha ve stvoření, kterou chce Bůh (srov. 2. Cel 87). (Další úvahy k této otázce najdete v Učebním listu o míru, UL 23).

Františkánské hnutí přesouvá střed na okraj společnosti. Jeho střed nesmí být tam, kde jsou centra moci. Platí to jak na úrovni celého světa, tak i určité země, města nebo i městské části.

Svatý František a jeho spolubratři usuzovali a jednali ze zkušenosti utlačovaných a z pohledu evangelia.

To přece byla pro ně nová společnost, v níž žili. Z tohoto důvodu nepotřebuje františkánská činnost ani peníze ani moc, aby zlepšovala svět ... (Další úvahy najdete v Učebním listu o teologii osvobození, UL 20).

Nové hospodářské uspořádání

3.4

Výše uvedený konflikt mezi františkány a církví má zásadní význam. Pojem „dominium“ (pro majetek), o kterém se tam jedná, obsahuje dokonalé dispoziční právo majitele k jeho majetku. Právě to je však třeba v dnešním hospodářském uspořádání zpochybnit. Teorii a praxi majetku a moci je nutno od základu nově promyslit, aby bylo možné na tom mohl vybudovat nový hospodářský řád. Uveďme jeden příklad: nejedná se o odstranění vlastnictví jako takového, nýbrž o jeho nové definování. Chceme-li udržet život na naší planetě, musíme se zřítit tradičního vlastnického myšlení. (Další úvahy k tomu jsou v Učebním listu 21).

Nové vykonávání moci

3.5

Témata „vlastnictví“ a „moci“ jsou spolu nerozlučně spojena. Pojmy „svoboda“, „duch“, „úcta k jednotlivci“ a „sourozencectví“ mají velice důležitý františkánský obsah. Důležitější a blíže středu je však „bezmajetnost“. Toto, nebo případně nová definice majetku, jehož obsahem není moc, nýbrž odpovědnost a péče, musí být ústředním prvkem františkánského poselství moderním demokraciím.

Jen tehdy můžeme mluvit o svobodě, účasti, o společném řízení ... tedy o opravdové demokracii, když překonáme vládnoucí představy o vlastnictví. (Viz další úvahy v Učebním listu o kritice systémů, UL 21).

Církevní a františkánské prameny

Bible	Dt 15,11; Sd 6,15; Ž 72,13n., Iz 5,8; 58,7; Jer 17,5; Mt 5,12; 11,25; 26,11; Mk 14,7; Lk 4,16-22; Jan 10,11-21; 12,8; Sk 2 a 4; Flp 2,6n.;
Církevní dokumenty	SRS 16; SD 17; GS 63; Puebla 79
Františkánské prameny	2. Cel 75-87; 1. a 2. Lk; NŘ 9; KIC 14; ZFr 4; ZKl 1nnn; 2. Cel 73; 84n; 87; 1. An; 4. An; ŘehKl VI.,3; LegPer 14
Mezifrantiškánské dokumenty	
OFM – OFMCap – OFMConv	
OSC (Klarisky)	
OSF (TOR)	
Sekulární františkánský řád OFS	
Dodatky	
Poznámka: Účastníci kurzu mohou pramenné údaje rozšířit.	

Cvičení

D

1.cvičení:

Přečtěte si 9. kapitolu Nepotvrzené řehole:

.....

(9.kapitola: Jak mají prosit o almužnu)

1. Všichni bratři ať se snaží následovat našeho Pána Ježíše Krista v jeho pokoře a chudobě. Ať mají na mysli, že z celého světa nepotřebujeme, jak říká apoštol, nic jiného, než „co jíst a do čeho se obléci; s tím buďme spokojeni“ (srov. 1 Tim 6,8).
2. Ať se radují, když se stýkají s obyčejnými lidmi, kterými ostatní pohrdají, s chudými a slabými, s nemocnými, malomocnými a s žebráky na cestách.
3. Bude-li třeba, ať jdou po almužně.
4. A ať se nestydí, ale spíše ať si vzpomenou, že náš Pán Ježíš „Kristus, Syn živého Boha“ (Jan 11,27) všemohoucího, nastavil „svou tvář tvrdou jako kámen“ (Iz 50,7) a neostýchal se.
5. Stal se pro nás chudým, přijal nezajištěný život a žil z almužny sám i blahoslavená Panna a jeho učedníci.
6. A kdyby je lidé uráželi a nechtěli jim dát almužnu, ať za to děkují Bohu, neboť za ty urážky se jim dostane velké pocty před soudem našeho Pána Ježíše Krista.

7. Vězte, že urážky nebudou připočteny těm, kteří je snesou, ale těm, kdo se jich dopustí.
8. Almužna je dědictvím a spravedlivým podílem, který patří chudým, a který nám získal náš Pán Ježíš Kristus.
9. A bratři, kteří si berou na starost sbírání almužny, dostanou za to velkou odměnu; také dárcům dávají příležitost, aby si získali si zásluhy, neboť všechno, co lidé na tomto světě zanechají, zanikne, avšak za lásku a za almužnu, které udělili, dostanou odměnu od Pána.
10. Jeden druhému ať s důvěrou projevuje své potřeby, aby ten mu obstaral, co je třeba a tak mu posloužil.
11. A každý ať miluje a živí svého bratra, jako matka miluje a živí své dítě (srov. 1 Tes 2,7); a Pán ať mu k tomu dá svou milost.
12. „Kdo jí, ať se nedívá spatra na toho, kdo nejí; kdo nejí, ať nevynáší soud o tom, kdo jí“ (Řím 14,3).
13. Když někdy bratry překvapí nouze, je jim všude dovoleno jíst každé jídlo, které může jíst člověk, jak to řekl Pán o Davidovi, který „jedl posvátné chleby, jež nesměl jíst nikdo, kromě kněží“ (Mt 12,4; Mk 2,26).
14. Ať si vzpomenou, co říká Pán: „Mějte se na pozoru, aby vaše srdce nebyla zatížena nestřídmostí, opilstvím a starostmi o živobytí a aby vás nepřekvapil onen den náhle;
15. neboť přijde jako past na všechny, kteří přebývají na tváři země“ (srov. Lk 21,34-35).
16. Podobně se také mohou všichni bratři v dobách naléhavé nouze postarat o to, co potřebují k životu, tak, jak jim Pán dá milost; neboť v nouzi zákon neplatí.

Otázky:

1. Jakým způsobem František spojuje Ježíše Krista s chudými?
2. Jaké důsledky z toho František vyvozuje pro sebe a pro své společenství?
3. Jak se snaží František překonat lidskou nouzi?
4. Co rozumíte pod slovem „almužna“ a jaké představy s ním spojuje František?

2. cvičení:

Druhý vatikánský koncil (1962-1965) se poprvé zabýval otázkou chudoby v církvi: chudou církví a církví chudých.

Přečtěte si následující komentář M. von Galliho S.J.:

.....

Tímto se dostávám ke koncilní otázce, která je úzce spojena s Poverellem z Assisi - mám na mysli chudobu v církvi, chudou církev, církev chudých. I když tyto tři výrazy neříkají totéž, užívali jich koncilní otcové téměř bez rozdílu, jako by šlo o synonyma! Toto téma stálo na začátku koncilu a měli ho v ústech všichni. Koncil se však potom stáhl do malé, ale celosvětové, skupiny biskupů a odborníků, zatímco velká většina se

pustila do diskuse o systematické teologii a o strukturálních otázkách, avšak ta malá skupina ke konci opět získala na významu

Jako příklad cituji příspěvek argentinského biskupa z Reconquisty, Juana Iriarteho, z třetího zasedání (24. září 1964), když se jednalo právě o reformě pastýřského úřadu. Řekl:

„Prosím své bratry, aby se ‚obrátili‘ k modernímu světu. Jsme feudálními biskupy, musíme se stát biskupy atomového věku. Znaky současného světa jsou: socializace, urbanizace, kulturní pluralismus ... Vyžadují od biskupů na prvním místě nový ‚životní styl‘. Biskup musí věnovat čas a prostředky na to, aby opravdu poznal svět, ve kterém žije. Má-li získat čas na dialog se svými kněžími, svými věřícími a s nekatolíky, nesmí ho ztrácet tím, že se zaměstnává druhořadými věcmi, např. svěcením zvonů apod. Musí se naučit řeči současných lidí. Styl, kterým mluví, se musí stát co nejjednodušší. Svou autoritu musí vykonávat jiným způsobem. Kněze i laiky musí přivést k tomu, aby s ním sami začali mluvit a chápali se iniciativy. Musí si být vědom, že vykonává svou autoritu nad dospělými lidmi, kteří si živě uvědomují svoji odpovědnost.

Musí klást zvláštní důraz na chudobu, ne však gesty, podobnými divadelnímu vystoupení, nýbrž tím, že zavede v církvi nový způsob jednání. Na dnešním biskupovi nesmí být nic teatrálního, musí vystupovat tak prostě, jako Jan XXIII. ...“

Zde moderátor biskupa náhle přerušil. Není čas zabývat se takovými nevhodnými útoky! Jak měla řeč pokračovat, víme z toho, co uveřejnil Iriarte, ze kterého přinesl „Le Monde“ již rok předtím (1. června 1963) tento úryvek:

„Blahoslavení chudí, mám na mysli chudobu a vnější prostotu církve jako podmínku hlásání poselství. Poselství církve bylo, je a vždy bude neseno pokojem, pravdou, láskou, nadějí a duchem služby.

Zároveň si však myslím: Jak těžké bude pro nás, chudé biskupy církve ve dvacátém století, dále odevzdávat toto poselství, které už na počátku bylo ponořeno do chudoby Vtělení, jeslí a kříže, které hlásal dělník, který neměl ani útulek jako mají lišky, který svým ‚přátelům‘, jak je nazýval, umýval nohy, který používal prostý běžný jazyk, když vyprávěl o ztracené drachmě. Poselství, které se dnes obrací k lidem z nejvlastnějšího proletariátu, z nichž trpí šedesát pět procent hladem, mnozí žijí ve favelas, slumech, v boudách z vlnitého plechu, kteří si říkají ‚soudruzi‘, kteří jsou zvyklí na kousavou a bezprostřední řeč svých stranických vůdců, na strážlivé linie mrakodrapů, na trysková letadla, na šortky svých vojenských vůdců při vojenských přehlídkách. My však musíme hlásat toto poselství z mramorových výšin našich oltářů a našeho biskupského paláce, v nesrozumitelném baroku svých biskupských úřadů, spojeném s nám cizím mitrovým baletem a se svou těžko pochopitelnou církevní mluvou. Nadto kráčíme před svým lidem oblečení do purpuru, jezdíme v nejmodernějším autě nebo v první třídě vlaku, a náš lid nás tituluje ‚nejdůstojnější excelece‘, pokleká před námi a líbá drahokam na našem prstenu.

Není snadné osvobodit se od tuny těžké zátěže dějin a zvyků. Běda těm, kdo všechno zjednodušují a všechno vidí jako snadné. Varujme se odsuzování a laciných řešení. Pane, kéž bychom v pokoře, chudobě, v prostotě srdce, v modlitbě a pod ochranou tvé matky od tebe dostali plné světlo a potřebnou odvahu, aby církev v našem dvacátém století našla svou cestu a jednoduše uskutečnila ten ideál, který před ní postavil tvůj služebník Jan: církev chudých.“

Ne, takovou reformu koncil neplánoval. Většina biskupů v ní viděla něco znepokojivého, hrozivého, právě proto, že poukazovala na konkrétní skutečnost! Kde najít měřítko, kterého by se mohli držet? Velice se však mylili, když v biskupech, hájících chudobu, viděli vyšimuté pseudomystiky. Jistě, mnohé návrhy z prvních měsíců v sobě měly něco přehnaného. Nebylo možné požadovat, aby všichni biskupové zaměnili své drahocenné

kříže za dvě krátká dřevěná tyčky a aby se zřekli všech svých prstenů, jak to udělali ve východních církvích, a aby si místo nich obstarali prsteny bez ozdob a drahokamů. Jakou hodnotu by ostatně měly takové odznaky, když by byly nařízené? Jistě, určitá pohoršení by se tím odstranila. Obnova církve však může probíhat jen na základě svobodného rozhodnutí a jako znamení vnitřního postoje. Právě biskup Iriarte, kterého v této věci považovali za divocha, neopomněl varovat před „zjednodušovateli“! Vystrašený moderátor mu však nedovolil příspěvek dokončit, protože se zřejmě bál konfrontace se skutečností; a tisk – je třeba říci i to – také vynechal závěrečnou část ve své zprávě. Tutěž výtku si zaslouží i „Le Monde“ (M. v. Galli).

Otázky:

1. Je představa opravdu chudé církve utopická nebo reálně možná? Proč?
2. Kterých struktur se bude muset taková církev zříci a které bude muset podporovat?

3. cvičení:

Přečtěte si následující text ze závěrečné zprávy 4.všeobecného shromáždění latinsko - amerických biskupů v Santo Domingo 12.-28. října 1992:

„Pastorační zásady:

č. 180:

- S obnoveným odhodláním hájit a v úplné důvěře v Boha skromně žít přednostní rozhodnutí pro chudé ve smyslu evangelia, sdílet majetek s druhými a tím následovat příklad Pána Ježíše.
- Ve smyslu bratrské lásky k bližním se starat především o ty nejchudší a podporovat instituce, které se o ně starají: o postižené, nemocné, opuštěné staré lidi, opuštěné děti, vězně, nemocné AIDS a o všechny, kdo potřebují láskyplnou účast „milosrdného Samaritána“.
- Přezkoumat osobní i společenské názory a postoje a také pastorační struktury a metody, aby se kvůli nim nezvětšoval odstup od chudých, ale umožňovala se blízkost a sdílení s nimi.
- Podporovat společenskou účast vzhledem ke státu a zasazovat se za zákony, které chrání práva chudých.

č.181:

- Z našich farností udělat prostor solidárnosti.
- Podporovat a inspirovat organizace, které se zasazují o solidární hospodářství a pomocí nichž se naše národy pokoušejí čelit hroživé chudobě.
- Vyvíjet nátlak na státy, aby poskytly odpověď vzhledem k těžkým situacím, které zostřuje novoliberalní hospodářský model, dopadající především na nejchudší lidi. Je třeba poukázat hlavně na miliony lidí v Latinské Americe, které v takovém systému bojují o své přežití.“

Otázky:

1. Víte něco o podobných textech z prohlášení biskupů nebo biskupských konferencí vaší oblasti?
2. Do jaké míry ovlivňují taková prohlášení život a práci vašeho společenství a místní františkánské rodiny?

4. cvičení:

Přečtěte si tyto texty:

Z prohlášení 5. Plenárního shromáždění Sjednocených asijských biskupských konferencí (FABC) červenec 1990:

.....
„B. Výzva opakované nespravedlnosti:

Jsme si proto hluboce vědomi, že v rámci kontextu našich proměn zůstává nezměněná realita nespravedlnosti. V Asii trvá masivní chudoba. Stovkám milionů lidí se brání v přístupu k přirozeným zdrojům.

Vykořisťování životního prostředí ničí cenné přírodní zdroje a tak ničí hmotná i duchovní sídla mnoha našich národů. Militarizace vyžaduje většinou plýtvání omezenými prostředky na armády a na zbrojení, místo aby tyto prostředky byly použity na skutečné a naléhavé potřeby lidí. Nadále přetrvávají tradiční způsoby diskriminace žen. V situaci chudoby a nespravedlnosti obvykle nejvíce trpí ženy. Pozorujeme kvetoucí turismus, poznamenaný vykořisťováním, který přivádí ženy a děti k prostituci. Je to jednak věc sexuální morálky, jednak věc strukturální nespravedlnosti. Také chudoba nutí muže a ženy cestovat za prací daleko a tak často silně škodí rodinnému životu. Politické konflikty a hospodářská bezvýchodnost donutila mnohé lidi, aby se stali uprchlíky, aby žili po léta v táborech, které jsou někdy opravdu jakýmsi přeplněným věznicemi. V mnoha asijských společnostech jsou zdroji těžkých nespravedlností úplatky a korupce.

Asie je vlasti nesčetných mladých lidí. Mnozí z nich však před sebou vidí budoucnost nezaměstnaných a z toho plynoucího zklamání. se Prováděním potratů se upírá nenarozeným dětem základní lidské právo na život. Stále je dost rozšířená dětská práce (dokonce otroctví). Naše mládež, tvořící 60% asijského obyvatelstva, se nechává ovlivňovat výchovou, sdělovacími prostředky a společenskými tlaky, které vedou k udržování skutečné nespravedlnosti a jejíž obětí se oni sami stávají. S těmito nespravedlnostmi jsou spojena další porušování lidských práv. Žijeme uprostřed různých forem kulturního imperialismu, který vnucuje celé společnosti hodnoty většiny nebo vlivné menšiny. Přístup ke vzdělání a k práci bývá kvůli náboženství, kastě, politickému přesvědčení, hospodářskému postavení nebo etnickému původu omezován nebo odmítán. V těchto společnostech ti, kdo mluví a jednají v zájmu spravedlnosti, riskují uvěznění nebo jiné tresty. Všechny tyto nespravedlnosti jsou spolu navzájem úzce propojeny. Všechny dohromady se stávají krizí přežití.“

**Z postsynodálního Apoštolského listu *Ecclesia in Africa* papeže Jana Pavla II.,
září 1995:**

.....

„Stát se mluvčími těch, kteří nemají žádný hlas

70. Posílení ve víře a v naději ve spásnou moc Ježíšovu obnovili synodální otcové na závěr svých prací závazek přijmout výzvu, být nástroji spásy v každém jednotlivém africkém národě s jejich dosud tak rozdílnou životní situací. Vyhlásili: ‚Církev musí dále vykonávat svou prorockou úlohu a stát se hlasem těch, kdo nemají hlasu, aby všude byla každé osobě přiznána lidská důstojnost a aby člověk byl středem každého vládního programu.‘ Synoda ‚apeluje na svědomí hlav států a všech lidí, odpovědných za veřejný život, aby v rostoucí míře zaručovali osvobození a rozvoj svých národů‘. Jen za takovou cenu se dá budovat pokoj mezi národy.

Evangelizace musí podporovat iniciativy, které přispívají k rozvíjení duchovního a hmotného života a dávají mu vyšší důstojnost. Jde o vývoj a rozvoj každého člověka a celého člověka, který tu nestojí sám, ale je pojímán také v rámci solidárního a harmonického rozvoje všech členů určitého národa a všech národů světa.

Konečně musí evangelizace odhalovat a potírat všechno, co člověka zbavuje důstojnosti a co ho ničí. ‚Uskutečňování hlasatelského úkolu v sociální oblasti, která patří k prorockému rozměru církve, zahrnuje také odhalování zla a nespravedlnosti. Musí nám však být jasné, že hlásání je důležitější než obviňování, že však jedno nesmí odhlížet od druhého, protože právě tam získává oprávnění a sílu k nejvyšší motivaci.‘

Církevní rozměr svědectví

106. Ke zdůraznění církevního rozměru tohoto svědectví synodální otcové slavnostně vyhlásili: ‚Církev bude i nadále plnit svou prorockou úlohu a bude hlasem těch, kdo hlasu nemají.‘

Aby se to stalo účinným skutkem, musí církev jako společenství víry být neochvějným svědkem spravedlnosti a míru také ve svých vlastních strukturách a ve vztazích svých členů. Synodální poselství tvrdí odvázně: ‚Africké církve uznaly, že také u nich nebylo všechno v pořádku, pokud šlo o spravedlnost vůči vlastním členům, sloužícím církvi. Církev musí být svědkem spravedlnosti a proto uznává, že ten, kdo se odvažuje mluvit lidem o spravedlnosti, se musí snažit, aby sám byl v jejich očích spravedlivý. Proto je třeba jednání církve, její majetek a způsob života důkladně prověřit.‘

Pokud jde o podporu spravedlnosti a především o obranu základních lidských práv, nesmí se apoštolát církve omezit jen na improvizaci. Kvůli skutečnosti, že v mnoha afrických zemích se zřejmě porušuje lidská důstojnost i práva, žádám biskupské konference, aby všude tam, kde nejsou, založili komise pro ‚spravedlnost a mír‘, a to na různých úrovních. Ty mají učinit křesťanské obce vnímavými pro zodpovědnost, která vyplývá z evangelia vzhledem k obraně lidských práv.

107. Patří-li hlásání spravedlnosti a míru k podstatě evangelizační úlohy, plyne z toho, že podpora těchto hodnot musí patřit zároveň k pastoračnímu programu každé křesťanské obce. Proto trvám na nutné výchově pro tento apoštolát u všech, kdo pracují v pastoraci: ‚Vzdělání, jehož se dostává kléru, řeholníkům a laikům v příslušné oblasti apoštolátu, musí klást zvláštní důraz na sociální nauku církve. Každý podle své životní situace si musí uvědomovat svá práva a své povinnosti, učit se znát smysl a službu společnému dobru a kritéria patřičného spravování veřejných statků a spořádané přítomnosti v politickém životě, aby mohl věrohodně zasáhnout tam, kde se právo porušuje.‘

Církev, jako uspořádané těleso uvnitř obce a národa má právo a povinnost se plně účastnit budování spravedlivé a pokojné společnosti všemi prostředky, které má k dispozici. Připomeňme zde její apoštolát v oblasti výchovy, zdravotnictví, probouzení sociálního citění a jiných pomocných programů. V té míře, v níž církev bude těmito aktivitami přispívat k odstranění nevědomosti, k zlepšování veřejného blahobytu a zdraví a rovněž k podpoře větší účasti na řešení problémů společnosti v duchu svobody a spoluodpovědnosti, bude též vytvářet podmínky k pokroku v oblasti spravedlnosti a pokoje.“

Otázky a úlohy:

1. Uveďte konkrétní příklady nespravedlnosti ze svého okolí.
2. Jak usiluje vaše místní církev o to stát se mluvčím těch, kdo nemají hlasu?
3. Co můžete podniknout (sami nebo spolu s dalšími lidmi) k tomu, abyste přispěli ke spravedlnosti a k obraně základních lidských práv?
4. Jakou solidaritu mohou Asiaté, Afričané nebo též obyvatelé Latinské Ameriky očekávat od františkánských lidí jiných zemí nebo oblastí?
5. O jakých propojeních by se muselo uvažovat?
6. Jaká propojení už existují ve vaší oblasti?
7. Jak na to reagujeme my jako místní organizace nebo skupina?
8. Jak můžeme v konkrétních případech využívat mezinárodní františkánské společenství?

5. cvičení:

Jen zřídka zmiňujeme satirické podobenství o boháči, které nám ukazuje, jak hluboký smysl pro spravedlnost měl svatý František. V Listu všem věrným křesťanům mluví František o bohatém muži, který ani před smrtí neprojevuje lítost kvůli tomu, že nezaplatil své dluhy.

„Opravdu, tenhle člověk je zlořečený, že svěruje a odevzdává svou duši i tělo do takových rukou. Proto říká Pán ústy proroka: ‚Zlořečený člověk, který se spoléhá na člověka‘ (Jer 17,5).

A hned zavolají kněze. Kněz mu řekne: ‚Chceš dělat pokání za všechny své hříchy?‘ Odpoví: ‚Chci‘. ‚Chceš podle možnosti ze svého majetku napravit, čím jsi se provinil, oč jsi lidi ošidil a podvedl?‘ On odpoví: ‚Nechci‘. A kněz řekne: ‚Pročpak ne?‘ Odvěti: ‚Protože jsem všechno dal do rukou příbuzných a přátel.‘ Nato pomalu přestává mluvit, a tak umírá jako ubožák.

Vězte však všichni: Zemře-li kdekoli a jakkoli nějaký člověk v těžkém hříchu, bez usmíření, ačkoliv mohl vykonat zadostiučinění a neudělal to, pak mu ďábel vyrve duši z těla za takových bolestí a úzkostí, jaké nemůže pochopit nikdo než ten, kdo je sám prožívá. A všechny schopnosti a moc, vědomosti a moudrost, o kterých ‚si myslel, že je má, budou mu odňaty‘ (srov. Lk 8,18; Mk 4,23). A on zanechá své jmění příbuzným a přátelům, a ti ho odnesou a rozdělí mezi sebou a po čase řeknou: ‚Zlořečena buď jeho duše, poněvadž mohl nashromáždit víc a nám dát, ale neudělal to.‘ Tělo sežerou červi. A tak ztratí v tomto krátkém pobytu na zemi tělo i duši, a přijde do pekla, kde bude trápen bez konce“ (2. Lvvl 12).

Otázky:

1. Co chce František říci tímto podobenstvím?
2. Jak je v tomto textu chápáno vlastnictví?

Použití v praxi

E

1. použití:

Otázky:

1. Jaká nová chudoba existuje ve vašem okolí na sociální, politické, hospodářské, zdravotní, ... apod. úrovni?
2. Co se v této věci u vás podniká na františkánské úrovni?
3. Jaká činnost by u vás byla možná a žádoucí pro následovníky a přátele sv. Františka a sv. Kláry?

2. použití:

Rozjímejte o těchto výrociích:

Z doby církevních Otců (Basil Veliký):
.....

Hladovým patří chléb, který plesniví u tebe v domě.
Potřebnému patří boty, na které sedá prach pod tvou postelí.
Nahému patří šatstvo, které visí v tvém šatníku.
Chudému patří peníze, které v tvém slamníku ztrácí hodnotu.

Chudoba v Prvním světě (Christopher William Jones):
.....

Neboj se Ho!
ON je stará žena, plná vrásek a špíny a páchne vínem.
ON má roztrhaný kabát, tašku z hadrů a kouří vlastnoručně ubalenou cigaretu.
Neboj se JEHO řeči!
Neboj se JEHO vzhledu!
Neboj se JEHO zápachu.
ON je tvůj Bůh!

Majetek u Indiánů v Americe - „Indiáni mluví“:

.....

Když misionáři přišli, měli jsme majetek a oni Bibli,
dnes máme Bibli a oni majetek.

Úlohy:

1. Uvažujte o těchto větech a zaujměte stanovisko k jejich výzvě.
2. Porovnejte je s textem Mt 25,31-46.

Literatura

F

Boff, L.,

- Aktualisierung der franziskanischen Armut: Solidarität mit den Armen (Aktualizace františkánské chudoby. Solidarita s chudými): A.Camps/G Hunold (vyd.), Erschaffe mir ein neues Volk (Stvoř mi nový národ) (Mettingen 1982) 65-90.
- Zärtlichkeit und Kraft. Franz von Assisi mit den Augen der Armen gesehen (Něžnost a síla. František z Assisi, viděný očima chudých) (Düsseldorf 1983).

Charlemagne, B.,

Ein Kamel im Nadelöhr. Die Abenteuer eines Lebens mit den Armen (Velbloud v uchu jehly. Dobrodružství života s chudými) (Düsseldorf 1981).

Egger, W.,

Nachfolge als Weg zum Leben. Chancen neuer Methoden dargelegt an Mk 10,17-31 (Jít ve stopách, cesta k životu. Možnosti nových metod, podle Mk 10,17-31) (Klosterneuburg 1979); srov. recenzi: Geist und Leben 53 (1980) 312.

Flood, D.,

Die wirtschaftliche Grundlage der franziskanischen Bewegung in ihrer Entstehungszeit (Hospodářský základ františkánského hnutí v době jeho vzniku): Wissenschaft und Weisheit 44 (1981) 184-204.

Galli, M. von.,

Gelebte Zukunft: Franz von Assisi (Žitá budoucnost: František z Assisi) (Luzern 1970) 108nn.

Geremek, B.,

Geschichte der Armut. Elend und Barmherzigkeit in Europa (Dějiny chudoby. Bída a milosrdenství v Evropě) (München 1988).

Gimpel, J.,

Die industrielle Revolution des Mittelalters (Průmyslová revoluce ve středověku) (Zürich 2, 1981).

Gutiérrez, G.,

Armut als Solidarität und Protest: Ders., Theologie der Befreiung (Chudoba jako solidarita a protest: Tentýž: Teologie osvobození) (München 5, 1980) 268-286.

Jones, Ch. W.,

v: E. Hug/ A. Rotzetter/ B. Trüb/ M. Zoll: Überall zuhause. Von der Weisheit der Schnecke (Všude doma. Z moudrosti hlemýždě) (Schwyz 1982).

Kämpchen, M. (vyd.),

Im Lebenskreis der Armen: Indisch-christliche Spiegelungen der Hoffnung (Mezi chudými: Indicko-křesťanské zrcadlení naděje) (Freiburg 1981).

Kinderzentrum Kralle (vyd.),

„Indianer sprechen“, Postkartenserie zu dem Buch: „Ein Indianer kennt keinen Schmerz“ („Indiáni mluví“, Řada pohlednic ke knize: „Indián nezná bolest“) (Wichdorf).

Klinger, E.,

Armut. Eine Herausforderung Gottes. Der Glaube des Konzils und die Befreiung des Menschen (Chudoba. Boží výzva. Víra koncilu a osvobození člověka) (Zürich 1990).

Klöcker, M./Tworuschka U. (vyd.),

Besitz und Armut (Majetek a chudoba) (Mnichov 1986).

Kuster, N.,

- Thomas von Celano und Klaras Armut. Beitrag zu einer Neuinterpretation der beiden Franziskusviten und zur Diskussion über den Verfasser der Klaralegende (Tomáš z Celana a Klářina chudoba. Příspěvek k novému výkladu obojího života sv. Františka a k diskusi o autorovi Klářiny legendy): Wissenschaft und Weisheit 1/59 (1996) 45-79.
- Das Armutsprivileg Innocenz' III. und Klaras Testament: Echt oder raffinierte Fälschungen? (Výsada chudoby Inocence III. a Klářin Odkaz: Je pravý nebo jsou to rafinovaná falza?): Collectanea Franciscana 1-2/66 (1996) 5-95.

Leclerc, E.,

Franziskus von Assisi oder Rückkehr zum Evangelium (František z Assisi neboli návrat k evangeliu) (Werl 1983).

Lohfink, N.,

Option für die Armen. Das Leitwort der Befreiungstheologie im Lichte der Bibel (Rozhodnutí pro chudé. Heslo teologie osvobození ve světle Bible): Stimmen der Zeit 110 (1985) 449-464.

Lorscheider, A.,

Die kontemplative Dimension des Ordenslebens in Lateinamerika (Kontemplativní rozměr řeholního života v Jižní Americe). Nezveřejněný článek (Fortaleza 1980), k dostání prostřednictvím MZF (Frant. misijní centrum, Bonn).

Manselli, R.,

Franziskus: L der solidarische Bruder (František: solidární bratr) (Zürich 1984).

Mollnar, A.,

Die Waldenser. Geschichte und europäisches Ausmaß einer Ketzerbewegung (Valdenští. Dějiny a evropský rozměr jednoho kacířského hnutí) (Göttingen 1980).

Missionszentrale der Franziskaner e.V. (vyd.),

z řady Berichte – Dokumente - Kommentare:

- Heft 1: Pueblos Herausforderung an die Franziskaner (Výzva z Puebla františkánům) (Bonn 1979).
- Heft 16: Schwestern ohne Klostermauern – Franziskanerinnen inmitten der Armen (Sestry bez klášterních zdí - františkánky mezi chudými) (Bonn 1983).
- Heft 18: Zwischen Anspruch und Wirklichkeit – Franziskanische Menschen stellen sich der Armut (Mezi nárokem a skutečností. Františkáni čelem k chudobě) (Bonn 1983).
- Heft 37: Wort und Leben – 500 Jahre Evangelisierung Lateinamerikas, Umkehr und Neubesinnung (Slovo a život - 500 let evangelizace Latinské Ameriky, obrat a nové zamyšlení) (Bonn 1983).
- Heft 39: Das Wort beruft das Gottesvolk (Slovo svolává Boží lid) (Bonn 1988).
- Heft 47: Dein Wort ist Leben/2 – Bibelmeditationen lateinamerikanischer Ordensleute (Tvé slovo je život/2 - Biblická meditace latinsko-amerických řeholníků) (Bonn 1991).
- Heft 65: Mutter Erde – neue Erde. Reflexionen und Texte aus Lateinamerika (Matka Země - nová země. Úvahy a texty z Latinské Ameriky) (Bonn 1996).

Müller, A.,

Alles hat seine Zeit. Gedanken über Gott und die Welt (Všechno má svůj čas. Myšlenky o Bohu a o světě) (Bonn 1997).

Noggler, O.,

Das Leben teilen: Franziskaner unter Indianern (Sdílet život: Františkáni mezi Indiány): A.Camps/G.Hunold (Vyd.) Stvoř mi nový lid (Mettingen 1982, 106-118).

Ratzinger, J.,

Der Einfluß des Bettelordenstreites auf die Entwicklung der Lehre vom päpstlichen Universalprimat. Unter besonderer Berücksichtigung des heiligen Bonaventura (Vliv sporu o žebravých řádech na vývoj učení o papežském všeobecném primátu. Se zvláštním ohledem na sv. Bonaventuru): Theologie in Geschichte und Gegenwart (München 1957) 697-724.

Rotzetter, A.,

- Die Entscheidung des hl. Franz für die Armen (Rozhodnutí sv. Františka pro chudé): Franziskanische Studien 64 (1982) 27-45.
- Franz von Assisi und die Kirche der Armen (František z Assisi a církev chudých): Geist und Leben 56 (1983) 252-261.

Schmitt, J. C.,

Les citations bibliques et canoniques dans les traités médiévaux sur la pauvreté (Biblické a kanonické citáty ve středověkých traktátech o chudobě) (XIV.-XV. století): Etudes, 547.

Schottroff, L./ Stegemann, W.,

Jesus von Nazareth – Hoffnung der Armen (Ježíš Nazaretský - Naděje chudých) (Stuttgart 1978).

Sekretariat der Deutschen Bischofskonferenz (vyd.),

Päpstlicher Rat „Cor Unum“. Der Hunger in der Welt (Papežská rada „Cor Unum“. Hlad ve světě): Verlautbarungen des Apostolischen Stuhl 128 (Bonn 1996).

Strahm, R.,

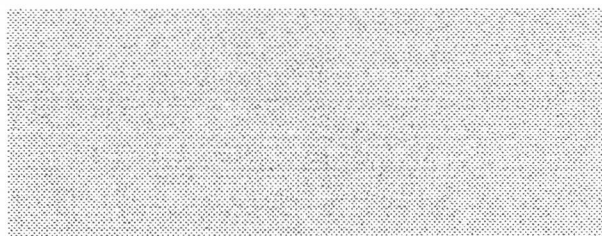
Warum sie so arm sind (Proč jsou tak chudí) (Wuppertal 1992).

Tagore, R.,

Githanjali: Bruder aller Menschen, der missionarische Aufbruch in Franziskus von Assisi (Githanjali: Bratr všech lidí, misionářský počátek ve Františkovi z Assisi). Vydala Missionszentrale der Franziskaner (Werk 1976) 77.

Zorell, F.,

- Lexicon Hebraicum Veteris Testamenti (Řím 1989).
- Lexicon Graecum Novi Testamenti (Řím 1990).

Chudý pro chudé

.....

Chudoba
osten v těle
světa

nic nemít
za nic nebýt považován
co bude zítra?
Proč já?

Výkřik touhy po životě
po větší míře života
po spravedlnosti.

Chudoba
osten v těle
světa
církve

nechtít nic mít
nechtít být někým
chudému
být
sestrou a bratrem
dobrovolně
žít bez zajištění
uznat vlastní
ubohost
volit
bohatství
Božího tvora.

Chudoba
výkřik touhy po životě,
po větší míře života
a také výkřik lásky.

Thomas Dienberg OFM Cap.